

KS. JAN ŚLIWAŃSKI

**ŚRODKI SPOŁECZNEGO PRZEKAZU
W ŻYCIU I DZIAŁALNOŚCI PARAFII POLONIJNEJ W HAMBURGU
1976-1986**

Wielką troskę o polskie słowo mówione i drukowane wykazywali polscy emigranci w Hamburgu od samego początku masowego osiedlenia się w Niemczech /druga połowa XIX w./. W zakładanych wówczas stowarzyszeniach kościelnych i narodowych odbywały się odczyty i pogadanki, śpiewano polskie pieśni religijne i narodowe¹.

Nowy wkład w tę tradycję wniosła emigracja po II wojnie światowej, tworząc polskie szkoły podstawowe, zawodowe i ogólnokształcące, zakładając różne stowarzyszenia twórcze, wydając wiele pism i książek². Wyjazd z Niemiec większości wojennych emigrantów całkowicie niemal zahamował tę akcję. W latach siedemdziesiątych zaznaczyło się pewne ożywienie wśród Polonii niemieckiej, a w tym także i w Hamburgu, w dziedzinie wydawniczej i w innych formach społecznego przekazu.

1. CZASOPISMA WŁASNE I CZYTELNICTWO PRASY POLSKIEJ

Od lipca 1976 r. ukazuje się nakładem polskiej parafii w Hamburgu miesięcznik "Wspólnota Wiary" jako czasopismo religijno-społeczne. Miesięcznik stawia sobie za zadanie przybliżyć czytelnikom problemy Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce, duszpasterstwa polonijnego i kraju osiedlenia oraz podaje informacje z życia własnego środowiska. Na łamach "Wspólnoty Wiary" publikują swe prace również naukowcy. Od kilku lat prowadzi się stałą rubrykę dla dzieci szkolnych pt. "Kącik dla najmłodszych", redagowaną przez lektorkę języka polskiego na Uniwersytecie w Hamburgu, panią dr Irenę Żwak.

"Wspólnota Wiary" jest jedynym tego rodzaju pismem wydawanym przez parafię polską w Niemczech Zachodnich. Odgrywa ono znaczną rolę w procesie propagowania wiedzy i po-

głębiania życia religijnego. Dla osób nie znających języka niemieckiego jest to szczególnie ważne.

W 1984 r. zaczęło wychodzić piśmiennictwo stowarzyszenia "Milicja Niepokalanej" pt. "Echo". Założycielem stowarzyszenia i pisma jest Czesław Salamon. Stawia sobie ono za zadanie szerzenie kultu Matki Boskiej.

Ze świeckich pism wymienić należy ukazującego się od 1982 r. "Polonusa". Pismo wydawane i redagowane jest przez Piotra Krauze. Rozprowadzane jest przez samego wydawcę przed polskim kościołem. Charakter pisma jest społeczno-kulturalny, popularny i zawiera szereg przedruków.

Trudno statystycznie ująć czytelnictwo prasy polskiej. Należy jednak wspomnieć, że biblioteka polska przy parafii prowadzi również dział czasopism. Dociera tu najpierw prasa polonijna i ona przeważa, m.in. polskie wydanie "L'Osservatore Romano", "Rycerz Niepokalanej", "Kronika Rzymska", "Kultura", "Głos Katolicki", "Nasza Rodzina", "Niepokalana", "Gazeta Niedzielną", pisma Macierzy Szkolnej, "Myśl Polska", dla członków ZPWN "Ogniwo" i inne. Z czasopism krajowych wymienić trzeba: "Tygodnik Powszechny", "Przewodnik Katolicki", "Gość Niedzielny". W ostatnim czasie daje się zaobserwować wzrost czytelnictwa polskiej prasy. Polacy prenumerują czasopisma indywidualnie lub przez kolporterów³.

2. FUNDUSZ WYDAWNICZY "BUCHDRUCK"

W 1974 r. założono Fundusz Wydawniczy Publikacji Religijnych "Buchdruck", jako pomoc pastoralną dla parafii i rodzin, bez celów handlowych. Jako pierwsze ukazały się z nakładu "Buchdruck" refleksje dla rodzin katolickich na święta roku kościelnego z uwzględnieniem polskich zwyczajów religijno-obrzędowych pt. "Dni radości"⁴, "Odbicie dobroci Boga Ojca"⁵, oraz "Słownik informacyjny zwyczajów polskiego roku obrzędowo-kościelnego"⁶.

Wydano także kilka drobnych publikacji, jak np. przemówienie kard. S. Wyszyńskiego na 400-lecie Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie⁷, "Memoriał Biskupów Polskich do Rządu PRL o rodzinie polskiej"⁸, materiały ze Zjazdu Stowarzyszenia Kobiet Katolickich w Hamburgu poświęconego roli kobiety w Kościele⁹, homilia Ojca św. Jana Pawła II wygłoszona w czasie kanonizacji O. Maksymiliana Marii Kolbego¹⁰.

Publikacją o szczególnym znaczeniu dla całej Polonii w Niemczech był druk przemówienia Ojca św. Jana Pawła II w Mloguncji. Dołączono do niego słowa powitania ks. bpa Szczepana Wesołego, rozważanie przygotowujące spotkanie i krótkie wprowadzenie relacjonujące ten fakt¹¹.

Ostatnio ukazała się praca z dziedziny teologii kapłana wychowawcy, drukowana w Rzymie ze słowem wstępnym ks. kard. Władysława Rubinia¹². W opracowywaniu są trzy prace: rozważania z teologii ascetycznej, z zagadnień współczesnej parafii i duszpasterstwa polonijnego w Niemczech.

W szczególny sposób służą rodzinom środowiska polonijnego "Dni radości" i "Słownik informacyjny". Fundusz wydawniczy jest aktualnie jedyną instytucją tego rodzaju w duszpasterstwie polskim w Niemczech Zachodnich. Łączny nakład wydanych dzięki niemu publikacji wynosi ponad 30 000 egzemplarzy.

3. WYDAWNICTWA Z NAKŁADU PARAFII

Oprócz "Wspólnoty Wiary" nakładem polskiej parafii w Hamburgu ukazało się kilka broszur i pozycji książkowych. Pierwszą z nich była wspomniana wyżej publikacja "Zabytkowy sztandar ponownie przedmiotem kultu Parafii Polskiej w Hamburgu", wskazująca na kontynuację religijnego i narodowego życia polskiego w tym mieście. Znamiennym wydarzeniem ze względu na miejscowe środowisko było wydanie kilku kalendarzy z tekstem niemiecko-polskim, które prezentowały najważniejsze kościoły w Polsce /"Kościoły w Polsce"/, prastarą stolicę Polski - Kraków /"Miasto biskupie Papieża"/ i Jasną Górę. Autorką obrazów była niemiecka malarka z Hamburga Friede Jonetzka¹³. Szeroki zasięg mają wydawane od 1976 r. polskie śpiewniki religijne dla użytku wiernych w kościele polskim. Zawarte w nich pieśni śpiewane są na spotkaniach starszych i młodzieży, m.in. w parafialnej szkole sobotniej. Zkazało się już kilka wydań śpiewnika o łącznym nakładzie kilkunastu tysięcy.

4. BIBLIOTEKA POLSKA PRZY PARAFII

Czynnikiem szerszego oddziaływania na grupę społeczną jest czytelnictwo książek. Trudno ująć w statystyczne dane wartości intelektualne i moralne, które ludzie otrzymują

z przeczytanej książki. Od lipca 1978 r. rozpoczęła swoją działalność przy parafii Biblioteka Polska. Posiadała ona wtedy zaledwie 100 książek. Obecny stan wynosi 2 893 pozycje. Biblioteka posiada następujące działy: beletrystyka, literatura młodzieżowa, literatura dziecięca, religia, biografie, historia literatury, historia, geografia, kultura i sztuka. Biblioteka gromadzi książki głównie w języku polskim. Natomiast w języku niemieckim prowadzone są te pozycje, które dotyczą tematyki polskiej oraz stosunków polsko-niemieckich. Powstał dział książek o papieżu Janie Pawle II, który gromadzi książki wydane w różnych krajach i w różnych językach. Istnieje dział czasopism. W przygotowaniu jest pływoteka i taśmoteka gromadząca płyty i kasety polskie dotyczące tematyki polskiej.

Biblioteka liczy 425 czytelników, w tym 222 aktywnych. Statystyka z dnia 3 I 1983 za rok 1982 wykazuje, że statystycznie każda pozycja książkowa była 1,74 razy wypożyczona.

Rozwój Biblioteki najlepiej charakteryzuje wzrost posiadanych pozycji książkowych, który przedstawia się następująco:

lipiec 1978 -	100	książek
koniec 1979 -	567	"
1980 -	1 129	"
1981 -	1 347	"
1982 -	1 758	"
1983 -	2 257	"
1984 -	2 893	"

Wzrost czytelnictwa w skali rocznej wykazuje tendencje zwyżkowe:

1979 -	403	książki
1980 -	1 510	książek
1981 -	2 375	"
1982 -	3 065	"

Największym powodzeniem cieszy się dział beletrystyczny. Ostatnio zauważa się szczególne zainteresowanie literaturą religijną wśród młodzieży.

Praca w bibliotece ma charakter społeczny. Kierowniczką jest bibliotekarka z wyższym wykształceniem z tej dziedziny, po studiach w Hamburgu, Brygida Gołębiowska. Pomagają jej w pracy 3 osoby¹⁴. Dodać należy, że rozwój biblioteki możliwy jest dzięki darom czytelników, stowarzyszeń i parafian polskiej Parafii w Hamburgu.

6. Z TWÓRCZOŚCI ARTYSTYCZNO-PLASTYCZNEJ

W okresie głównych świąt liturgicznych jest powszechne zapotrzebowanie na świąteczne pocztówki bożonarodzeniowe i wielkanocne. Sprowadzano je początkowo ze Stanów Zjednoczonych. W ostatnich latach parafia zaczęła wydawać własne pocztówki, projektowane przez rodzinnych artystów plastyków. Jedne z nich mają charakter typowej kultury ludowej, inne są bardziej profesjonalne¹⁵. Wydaje się je w nakładach 1000 egzemplarzy jednorazowo.

Należy także wspomnieć o plakatach wydawanych z okazji wystaw malarskich, koncertów lub rocznic religijno-narodowych. I tak dwukrotnie rozprowadzono w Hamburgu plakaty z okazji koncertów organowych w kościele polskim. Ich autorem był Krzysztof Fryckowski. Na 600-lecie Jasnej Góry parafia wydała czarno-biały obraz typu plakatowego. Kompozycja przedstawia Matkę Boską Częstochowską i krzyże gdańskie na tle tłumy robotników. Autorem tego obrazu jest Adam Gawlak. Wśród wiernych polskich i niemieckich, także niemieckich instytucji, rozprowadzono jako upominki 2 000 obrazów Matki Boskiej Częstochowskiej wydanych w Rzymie z okazji Soboru Watykańskiego II. Wydano pocztówki czarno-białe z widokiem najstarszej katedry polskiej. Najnowszym plakatem był plakat na obchody 40-lecia Powstania Warszawskiego w parafii. Jego autorem był także Krzysztof Fryckowski.

7. ŚRODKI AUDIOWIZUALNE

Parafia dysponuje własnym aparatem do wyświetlania przeźroczy /duży format/, magnetofonem i adapterem. Urządzenia te wykorzystuje się przy różnych okazjach w imprezach dla starszych i młodzieży oraz dzieci szkolnych. Biblioteka przygotowuje specjalny program środków audiowizualnych - pży-toteka. Prezentowane będą tu treści religijne z kraju i zagranicy takie jak: podróże Papieża, Rzym, Lourdes, Fatima, Częstochowa, przemówienia papieskie w nagraniu Radia Watykańskiego, a także treści narodowe, jak np. utwory Chopina, Moniuszki, piosenkarzy polskich. Ostatnim tego rodzaju spotkaniem, w którym wykorzystano posiadane nagrania, było słuchowisko przy świecach dla młodzieży "Dziś do ciebie przyjść nie mogę" z okazji 40-lecia Powstania Warszawskiego. Zorgani-

zowano kilka koncertów organowych w kościele, koncertów popularnych piosenek polskich i szereg wystaw książek polskich oraz polskiego malarstwa.

Duszpasterz informuje także o polskich filmach wyświetlanych w kinach publicznych, wystawach malarskich polskich artystów i innych imprezach organizowanych i finansowanych przez Kościół niemiecki.

Parafia współpracowała w produkcji krótkometrażowego, kolorowego filmu telewizyjnego, nakręcanego przez firmę "Pro vobis" w Hamburgu, o życiu Papieża. Film nosi tytuł "Missa Cracoviensis" /reżyserem jest p. Jargała z Krakowa/. Jego premiera odbyła się w przeddzień przyjazdu Ojca św. do Niemiec, 14 XI 1980 r. Producent filmu p. Otto Kress wręczył pierwszą taśmę Janowi Pawłowi II osobiście w Rzymie.

Wybudowanie Polskiego Domu Parafialnego umożliwi szersze wykorzystanie środków audiowizualnych. Aktualnie trwają pertraktacje w sprawie zainstalowania dla dwóchsalok specjalnych kolumn z kolorowymi telewizorami, magnetowidami, adapterami i magnetofonami. Nagrano już kilka uroczystości religijnych na taśmę magnetowidu. Frowadzi się pertraktacje w sprawie zakupu i wypożyczania taśm magnetowidowych o treściach religijnych z życia Kościoła powszechnego, polskiego i o tematyce narodowej.

UWAGI KOŃCOWE

Oprócz obowiązku troski o rozwój własnego środowiska polonijnego ciąży na nas moralny obowiązek dzielenia się ze społeczeństwem kraju osiedlenia jego własnym językiem, naszymi osiągnięciami, treściami z dziedziny życia religijno-kulturalnego, informowania o Polsce i jej kulturze. Stąd obowiązek doskonałego opanowania języka kraju, w którym żyjemy, zdobywania wykształcenia i odpowiednich pozycji w różnych dziedzinach życia społecznego. Należy do nich również tak ważna dziś dziedzina środków masowego przekazu, dająca możliwość działania dla dobra kraju pochodzenia, Polonii i kraju osiedlenia. Dorobek Polonii hamburskiej w tym względzie, choć skromny, wart jest odnotowania.

Składa się nań dobra współpraca z Kościołem lokalnym i władzami cywilnymi. Owocem jej jest ukończenie budowy w 1983 r. Polskiego Domu Parafialnego bez kosztów własnych; poważna pozycja duszpasterza i katolików w Kurii Biskupiej,

m.in. w Radzie Pastoralnej ordynariusza, w zarządzie Rady i w innych agendach kurialnych, założenie w środowisku niemieckim "Towarzystwa Przyjaciół Kościoła katolickiego w Polsce", mającego osobowość prawną i możliwości działania na terenie całych Niemiec /przy Towarzystwie powstało Towarzystwo Przyjaciół KUL - Hamburg/, wydawanie publikacji o Polsce w języku niemieckim lub niemiecko-polskim, wygłaszanie prelekcji o Polsce na terenie miasta Hamburga /od 1980 r. wygłoszono już 30 tego typu prelekcji/, nawiązanie kontaktów tej instytucji z KUL /wykład inauguracyjny wygłosił były Rektor KUL o. Albert M. Krąpiec/, wielokrotny pobyt w Niemczech Teatru Akademickiego KUL "Scena Plastyczna" i jego kierownika Leszka Mądziaka, wywiady dla prasy, radia i telewizji. Zapoczątkowany niegdyś z okazji pobytu w Parafii dyr. Norberta Wojciechowskiego z KUL kontakt rozszerzył się i trwa do dziś. Organizowane są także spotkania z naukowcami i wybitnymi osobistościami świata kulturalnego /Jacek Woźniakowski, Andrzej Wajda/. Wydano również książki o plakacie polskim po wielu wystawach polskiego plakatu i malarstwa w Niemczech.

Rezultatem tej działalności jest też kilka stypendiów w kraju i pobytowych w Niemczech dla ludzi Kościoła. Dwukrotnie goszczono męsko-chłopięcy chór katedralny z Poznania /73 osoby/ dający koncerty w Niemczech i Grecji. Rezultatem trudnym do ujęcia w cyfry była i jest pomoc materialna dla Polski. Wyrabianie pozytywnej opinii o Polsce i prostowanie fałszywych poglądów o Kraju naszego pochodzenia, o Kościele - to także osiągnięcia społecznych środków przekazu Parafii.

PRZYPISY

¹ Ks. J. Śliwański. Zabytkowy sztandar ponownie przedmiotem kultu Parafii Polskiej w Hamburgu. Hamburg 1978 s. 27-36.

² Zob.: ks. A. Nadołny. Opieka duszpasterska nad dziećmi i młodzieżą polską na terenie Niemiec Zachodnich w latach 1945-1965. Lublin 1980.

³ Np. Stowarzyszenie "Milicji Niepokalanej" ma swojego kolportera, a "Niepokalana" swego przedstawiciela w Hamburgu.

⁴ Ks. J. Śliwański. Dni radości. /Refleksje dla rodzin katolickich na święta roku kościelnego z uwzględnieniem polskich zwyczajów religijno-obrzędowych/. München 1976.

⁵ S. Maria Józefa od Wcielenia. Odbicie dobroci Boga Ojca. Rozważanie o człowieku imieniem Józef. München 1976.

⁶ Ks. J. Śliwański. Słownik informacyjny zwyczajów polskiego roku obrzędowo-kościelnego. Paryż 1976.

⁷ Ks. kard. S. Wyszyński. 400-lecie Skargowskiego Uniwersytetu Stefana Batoiego w Wilnie. Hamburg 1979.

⁸ Memoriał Biskupów Polskich do Rządu PRL o rodzinie polskiej. Hamburg 1979.

⁹ Kobieta we wspólnocie kościelnej. Praca zbiorowa. Hamburg 1981.

¹⁰ Jan Paweł II. Męczennik miłości. Homilia. Hamburg 1983.

¹¹ Spotkanie Polonii z Janem Pawłem II w Niemczech. Hamburg 1982.

¹² Ks. J. Śliwański. Postępowy duszpasterz - to znaczy jaki? Rzym 1984.

¹³ a/ Kirchen in Polen - Kalender 1977. Aachen 1976.
b/ Paulinerkloster Jasna Góra in Częstochowa - Kalender 1979. Hamburg 1978. c/ Bischofsstadt des Papstes. Krakau - Kalender 1980. Hamburg 1979. d/ 600 Jahre Schwarze Madonna. Paulinerkloster Jasna Góra. Jubiläumskalender 1982. Hamburg 1981. Nakładem Parafii ukazała się również książka ks. J. Śliwańskiego Dokąd zmierzasz rodzinno? /Hamburg 1979/.

¹⁴ Od kilku lat istnieje także przy Klubie Polskim w Hamburgu biblioteka, która ostatnio zaczęła prężniej działać. Prezentuje ona głównie polską książkę polityczną.

¹⁵ Dwukrotnie wykonał pocztówki artysta plastyk Krzysztof Fryckowski: bożonarodzeniowe - 1983, wielkanocne - 1984.

MASS-MEDIA IN THE LIFE AND WORK OF THE POLISH PARISH IN HAMBURG /1976-1985/

S u m m a r y

The author, who is the parish-priest of the Polish parish in Hamburg, shows various forms of using mass-media in the pastoral work and in the cultural life of the parish.

They include:

- publishing three Polish periodicals;
- printing of over ten publications, mainly of pastoral character, which is financed by the Parish Fund of Religious Publications "Buchdruck";
- developing reading habits which is based on the parish library;
- printing Christmas and Easter cards and posters with Polish religious motives;
- showing films /religious and other/;
- organizing concerts of famous choirs from Poland, etc.

Some of the above mentioned activities were realized in cooperation with the local Catholic Church and the German community. It served popularizing Polish culture and the problems connected with Poland in Germany.